

Med rätt arbetssätt och resurser är livsmedelssystemen vägen till minskad fattigdom och hunger.

Vikten av att nyttja livsmedelsproduktionen för en inkluderande landsbygdsutveckling är huvudbudskapet i årets upplaga av FN organet FAOs rapport ”The State of Food and Agriculture”. Men inget görs av sig själv är det andra medskicket. Här behövs nya arbetssätt, politisk insikt och investeringar för att det ska bli bra.

När världen för två år sedan antog de nya målen för en hållbar utveckling – ”2030 Agenda for Sustainable Development” åtog man sig att utrota hunger och fattigdom. Man åtog sig också att uppnå andra viktiga mål som att göra jordbruket hållbart, skapa sysselsättning, minska ojämlikhet och säkerställa att alla får del av världens ekonomiska tillväxt. Det är bara tretton år kvar tills det att målen ska ha nåtts. Åtgärder måste till nu annars missar vi att uppnå målen, menar FAO.

Tidigare i höst konstaterade FAO i ”The State of Food Security and Nutrition in the World”, en annan organisationens många utförliga rapporter, att antalet människor, som kroniskt får för lite mat, för första gången på 17 år, ökar igen. 777 miljoner 2015 har blivit 815 miljoner 2016. Inget kunde vara en tydligare larmsignal, konstaterar man. Flertalet av de hungrande människorna bor i låginkomstländer eller svagare medelinkomstländer – länder som i många fall står inför nödvändig strukturomvandling av sina ekonomier.

Strukturomvandlingar från jordbruk som ekonomisk bas till industri och tjänster har tidigare sett ut på det viset att industrialisering varit drivkraften som fått människor att lämna jordbruket för bättre betalda arbeten i städernas industrier och därtill kopplade tjänster. Produktivitetökningar i samtliga sektorer har inneburit en positiv dynamik för omvandling av landsbygd och näringslivsstruktur. Förändringen innebar migration till städerna, men också betydande fattigdomsminskning.

Strukturomvandling utan industriutveckling

Det är genom att försöka förstå det förgångna som rapportförfattarna riktar blicken mot framtiden och vad som skulle underlätta en omvandling av landsbygden (transformation of rural areas) som på bästa sätt bekämpar fattigdom och skapar en trygg livsmedelsförsörjning.

Utmaningarna hittills under 2000-talets första århundrade tyder på att dagens omvandling av landsbygden kommer att se annorlunda ut. Den industrialisering som sågs i tidigare omvandling sker inte i det stora flertalet länder i Afrika söder om Sahara och släpar efter även i södra Asien. Den snabba urbanisering som sker i Afrika söder om Sahara har inte matchats av en motsvarande tillväxt i tillverkningsindustri och moderna tjänstesektorer.

Människor som lämnar en låg produktivitet i jordbruket migrerar till informella tjänstesektorer med låg produktivitet och detta ofta i städerna. Vinsterna av denna förändring har varit mycket blygsamma. Andelen fattiga i Afrika söder om Sahara har knappt förändrats och det absoluta antalet fattiga har ökat. Människorna som migrerat till städerna har bytt plats fysiskt men fortsätter att vara fattiga.

Kommande årtionden väntas Afrika söder om Sahara få se kraftiga ökningarna i sin unga befolkning och utmaningen att kunna ge dessa unga människor arbete är stor. Mellan 2015 och 2030 väntas gruppen människor i åldern 15 till 24 år växa med 100 miljoner människor för att nå 1,3 miljarder globalt. Nästan hela ökningen kommer att äga rum i Afrika söder om

Sahara och framförallt på landsbygden.

Världens 500 miljoner småbönder lämnas på efterkälken i den omvandling som sker. De globala jordbruksföretag som dominerar marknaden för insatsvaror globalt saknar incitament till att utveckla teknik för småbrukare med små resurser i utvecklingsländerna, menar FAO. En annan utmaning är de förändringar som sker längre fram i livsmedelskedjan och som dessa bönder måste anpassa sig till.

Till detta kommer världshandeln som kan stimulera till produktivitet utveckling och ökad konkurrens men som också kan begränsa småböndernas marknadsmöjligheter om människor i städerna väljer billigare importerad mat. Åter igen med referens till tidigare omvandling nämner FAO hur länderna i Latinamerika och Östra Asien i den ekonomiska omvandlingen kunde utveckla sin inhemska marknad under gränsskydd, en möjlighet som idag omgärdas av mer restriktioner i många länder.

Småbönderna producerar maten

Samtidigt producerar dessa småbönder 80 procent av maten i Afrika söder om Sahara och Asien och investeringar för att förbättra produktiviteten i deras jordbruk brådskar.

Världens befolkning kommer dessutom att öka från dagens 7,3 miljarder människor till nästan 9,8 miljarder till 2050. Och den största delen av denna befolkningsökning väntas i världens utvecklingsländer. Att föda alla människor bedöms kräva en 50-procentig¹ produktionsökning (räknat från 2012 till 2050) för mat och andra jordbruksprodukter.

Den stora urbaniseringen gör vidare att världen står inför ett nutritionsskifte. I utvecklingsländerna kommer konsumtionen av animaliskt protein att öka, något som enligt FAO kommer att sätta press på världens livsmedelssystem som måste öka produktiviteten och diversifiera och samtidigt klara klimatförändringen och en situation med begränsningar kring viktiga naturresurser.

Livsmedelssystemet som motor och skyddsnet

Mot denna bakgrund lyfter FAO i årets upplaga av ”The State of Food and Agriculture” fram vikten av att nyttja livsmedelssystemen för att få till en i alla avseenden hållbar landsbygdsutveckling – en som innefattar alla. I länder sena till omvandling (late-transformation countries) med begränsade möjligheter till industrialisering kan jordbruksindustri och därtill kopplade sektorer vara viktiga i att ge sysselsättning till de människor som lämnar jordbruket. Dessa sektorer är redan viktiga i dessa länder och är också mer arbetskraftskrävande än annan tillverkningsindustri.

I den ökande efterfrågan ligger möjlighet att utveckla livsmedelssektorns segment vid sidan av jordbruket såsom vidareförädling, paketering, distribution, lagring och handel. Och med detta kan jordbrukssektorn och landsbygden kopplas ihop med närliggande byar och städer. I förlängningen kan småbönder nå de större städerna och urbaniseringens konsumtionstillväxt, vilket avsevärt skulle förbättra landsbygdshushållens inkomst och levnadsvillkor.

Nyckeln till framgång är breda investeringar i infrastruktur från land till stad för att få till nödvändiga kopplingar. Viktigt är också att underlätta företagande genom att minska

¹ FAO talade tidigare om att en produktionsökning på 70 % är nödvändig. Senare justerades siffran ned till 60 %, beroende på felbedömning av basen. Nu är siffran 50 %.

kostnaderna för att göra affärer. Regeringarna har också ett ansvar i att främja bondeorganisationer och få fram finansieringsinstrument som underlättar för bönder och jordbruksindustri.

Brett tänk och arbetsätt mot utveckling

För att kunna nyttja jordbruks- och livsmedelssystemen för att nå målet att utrota fattigdom och hunger och samtidigt göra jordbruks- och livsmedelssystemen hållbara krävs enligt FAO ett brett angreppssätt. Till att börja är landsbygden lika viktig som staden när det gäller att minska den totala fattigdomsnivån. Detta sänder ett viktigt budskap till världens policymakare och beslutsfattare. Landsbygden behöver resurser inte enbart för att det är där flertalet fattiga och hungriga bor utan även för att bred ekonomisk utveckling av landsbygden är en särskilt stark kraft för förändring.

Det är viktigt att förstå drivkrafterna bakom migration från landsbygden till staden, dess kostnader och nytta måste finnas på dagordningen. Vidare är dags att omvärdera jordbrukets och landsbygdsutvecklingens roll i nationella utvecklingsstrategier.

FAO lyfter också fram vikten av att arbeta inte bara i själva livsmedelssektorn utan jobba brett i det lokala samhället (myndigheter, institutioner, civilsamhälle och näringsliv osv), ut därifrån, upp till den nationella nivån och tillbaka igen (territorial approach²). Landsbygden behöver service och den infrastruktur som behövs för att leva och driva verksamhet. FAO uttrycker det inte på det här viset men detta kan tolkas in i "territorial approach". Exempel på arbetsätt i en konkret fråga är att titta på olika aspekter av efterfrågeutvecklingen i staden och se var flaskhalsarna finns och åtgärda dessa för att landsbygdens producenter sedan ska kunna leverera.

Slutligen lyfts också vikten av ett särskilt fokus på unga och kvinnor fram som viktigt för utväxling av olika strategier liksom att sociala skyddsnät är viktiga för att skapa försörjning på landsbygden i omvandlingsprocessen.

Christina Furustam

---

² Fri beskrivning av begreppet